

УДК 33

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАРТУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Калініченко Л.Л., Ветрова В.В., Константинова К.Г.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Рівень розвитку підприємництва визначається в якості показника стійкого економічного розвитку держави. За рахунок підтримки підприємництва держава вирішує загальні проблеми підвищення рівня добробуту населення, податкових надходжень в бюджет, підвищує рівень соціальної відповідальності. На шляху розквіту підприємництва нашої країни перешкодами є перш за все відсутність фінансової підтримки на початковій стадії розвитку. Фінансове забезпечення стартового етапу підприємництва повністю забезпечується внутрішніми ресурсами самого підприємця, оскільки інші джерела важкодоступні.

Ключові слова: підприємництво, бутстрепінг, венчурне фінансування, бізнес – ангели, фінансові компанії.

Постановка проблеми. Ефективне реформування економіки будь-якої країни, її структурні перетворення, відновлення виробництва, створення ефективної інфраструктури обумовлено рівнем підприємницької активності. Саме мале підприємництво займає провідну роль в процесі соціально-економічного розвитку, у якісній характеристиці валового внутрішнього продукту.

Малий і середній бізнес є фундаментом для сучасної держави. Він підвищує ефективність економіки, забезпечує зайнятість населення і соціальну стабільність. Тому рівень розвитку малих і середніх підприємств використовується в якості показника стійкого економічного розвитку держави.

Як показує практика господарювання вітчизняних малих підприємств, за результативністю своєї діяльності вони ще не посіли належного місця, відповідно до світового рівня. В Україні частка малого бізнесу у ВВП у 2016 р становила лише 16,7% [1], у той час як у інших країнах світу доля малого та середнього бізнесу у ВВП країни доходить до 60 відсотків (рис 1).

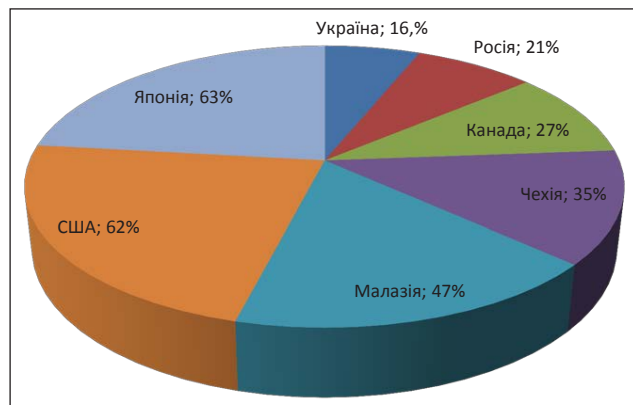

Рис. 1. Доля малого та середнього бізнесу у ВВП країн світу

Джерело: за матеріалами [2; 3]

Ступінь розвитку малого бізнесу і активності підприємців багато в чому визначає рівень демократизації держави і відкритості його економіки. За рахунок підтримки сегменту

малого підприємництва держава вирішує загальні проблеми підвищення рівня добробуту населення, також податкові надходження від малого бізнесу значною мірою сприяють поповненню бюджету. Крім того, малий бізнес дозволяє підвищити середній рівень соціальної відповідальності, економічної ініціативи і обізнаності громадян окремо взятої держави.

Але на шляху розквіту малого підприємництва нашої країни стоїть багато перешкод, таких як:

- відсутність фінансової підтримки на початковій стадії розвитку;
- неоднозначність і суперечливість чинної нормативно-правової бази;
- відсутність внутрішніх стимулів для інвестицій та розвитку технологій;
- інфляція;
- податкове навантаження;
- високі відсоткові ставки в системі фінансування й кредитування малого бізнесу;

З метою аналізу точок зростання, які стимулюють розвиток малого підприємництва Європейська Бізнес Асоціація провела спільне з компанією «Ліга: Закон» дослідження індексу настроїв малого бізнесу в Україні. Індекс настроїв малого бізнесу – це показник, що відбиває настрої підприємців малого бізнесу, відносно можливості ведення підприємницької діяльності на території країни, без особливого тиску з боку державних органів. Розраховується цей індекс, як зважений показник чотирьох індикаторів:

- оцінка поточного стану можливості ведення малого бізнесу;
- очікувані нововведення з боку державних органів по відношенню можливості ведення бізнесу (виключення частих перевірок, можливість пільгового кредитування і т.д.);
- поточний стан підприємства;
- оцінка можливостей підприємства в найближчому майбутньому.

Виходячи з результатів дослідження, Індекс настроїв малого бізнесу в Україні у 2018 році склав 3,2 / 5, що є нейтральним рівнем. Проте, розвиток малого бізнесу в Україні ускладнено

за рахунок складнощів з отриманням фінансових ресурсів. За даними дослідження, близько 82% респондентів потребують фінансування за рахунок запозичених джерел, 65% мають труднощі в отриманні кредиту, а 15,5% і зовсім не можуть отримати кредитні кошти [3].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблема розвитку малого бізнесу є об'єктом для досліджень вже на протязі багатьох років, тому їй присвячена низка праць, як вітчизняних так і зарубіжних учених. Дослідженню підлягали різні аспекти діяльності малих підприємств. Зокрема світовий досвід фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого бізнесу та виявлення проблем їх фінансового забезпечення досліджують такі вітчизняні вчені, як Ломачинська І.А. [4], Ольвінська Ю.О. [5; 6; 7], Прокопенко О.В.

[8], Криворучко Л.Б. [8], Чубарева Л.І. [9], Юсупова Н. [10] та ін. Однак, дуже багато проблемних питань щодо фінансування малого бізнесу, особливо на початковому періоді його розвитку, мають невизначений характер. Таким чином, ситуація у сфері малого бізнесу та гострота і проблеми занадто дорогих фінансових ресурсів для малих підприємств вимагає подальших досліджень у вищезазначеному напрямі.

Мета статті: дослідити джерела фінансування новостворених малих підприємств, визначити переваги та недоліки форм фінансування на стартовому етапі становлення підприємця.

Виклад основного матеріалу. Актуальною проблемою, що стоїть перед вітчизняним підприємництвом, є відсутність фінансової підтримки на початковій стадії розвитку. Для компанії, що тільки розпочинає свій бізнес боргове фінансування, як правило, не підходить, оскільки фірма ще не має постійних доходів щоб регулярно виплачувати відсотки за кредитом, а також не має необхідних активів, щоб надати їх в забезпечення за позикою. Отже, новостворені малі підприємства проходять декілька етапів фінансування, розглянемо їх на рис. 2.

Першою фазою фінансування невеликих фірм є фаза бутстрепінгу. Термін «бутстрепінг» походить від німецької легенди про барона Мюнхаузена, який витягнув себе з озера, потягнувши за свої шнурки (у оригіналі потягнути за шнурки, затягнути їх – bootstrapping). Отже, бутстрепінг (bootstrapping) – це спосіб фінансування невеликих бізнесів, при якому мінімум капіталу притягується ззовні (в якості інвестицій), з використанням внутрішніх ре-

сурсів настільки, що доводиться «затягувати пояси», тобто, максимально ефективно скористатися тими ресурсами, які є. Розглянемо види фінансування при фазі бутстрепінгу на рис. 3.

У бутстрепінгу основна ставка робиться на товар або послуги, які максимально затребувані на ринку. Необхідно знайти і використовувати ще незайняту нішу для того, щоб уникнути конкуренції. Можливо, це буде новий товар, який у регіон ще ніхто не привозив, або послуги, які затребувані в незвичний час (наприклад, у вихідні та святкові дні в нічний час).

Бутстрепінг – унікальна форма ведення бізнесу. Він має переваги і недоліки. Розвивати підприємство без навичок, бізнес-плану, стартового капіталу та інвесторів – нелегко. Але спосіб має ряд переваг для підприємця (рис. 4).

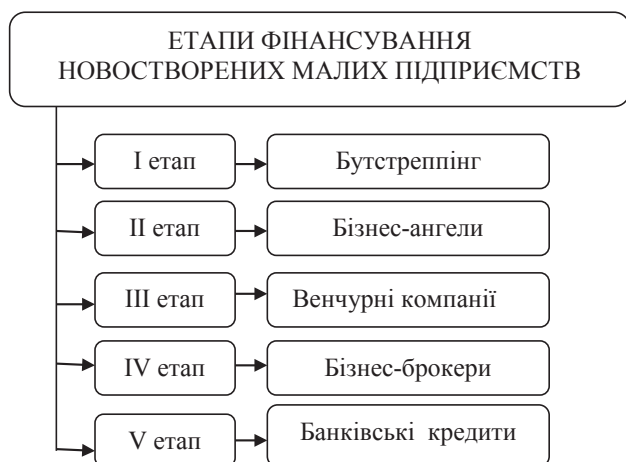

Рис. 2. Етапи фінансування новостворених малих підприємств

Рис. 3. Види фінансування у бутстрепінгу

Джерело: складено автором на основі [11]

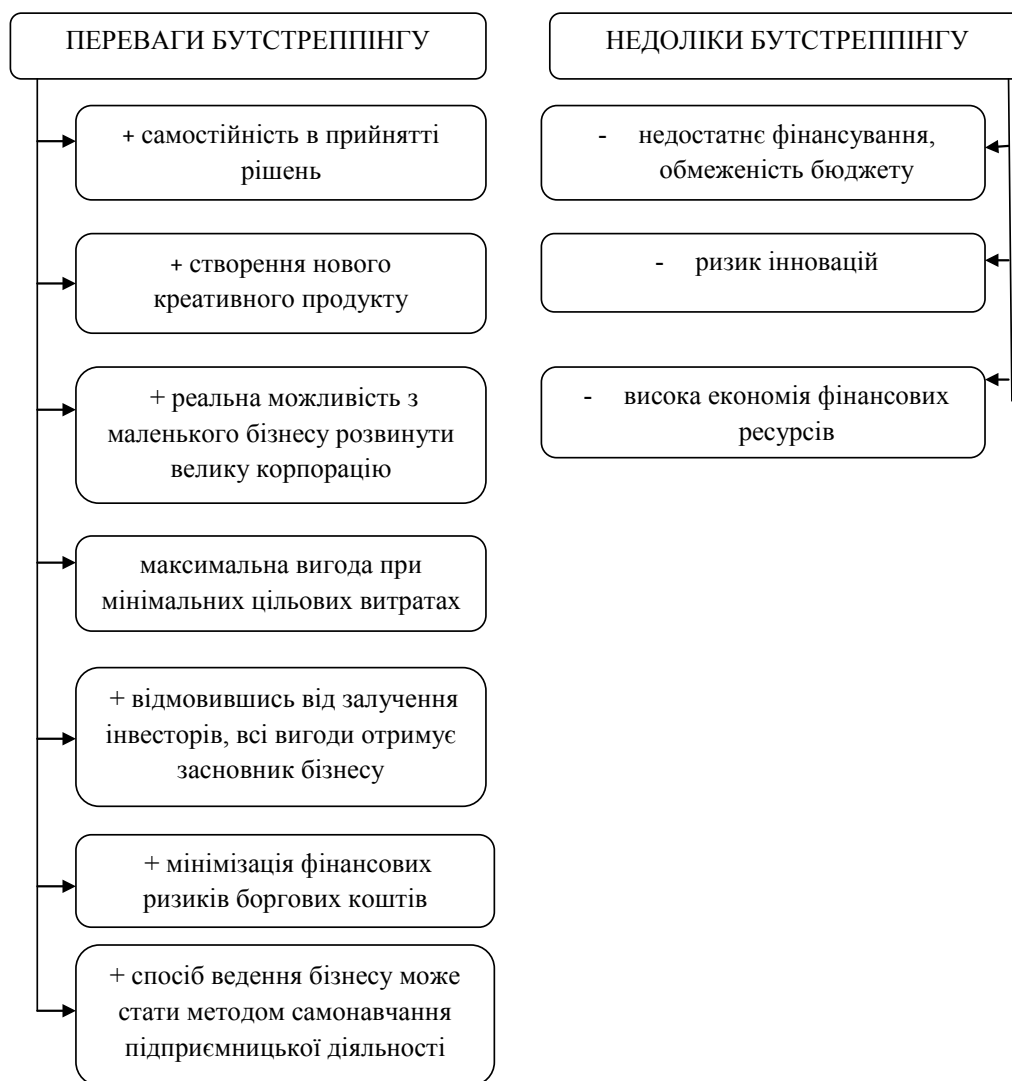

Рис. 4. Переваги та недоліки бутстрепінгу

Джерело: складено автором на основі [12; 13; 14]

Наступним етапом фінансування є інвестиції приватних інвесторів частини власних коштів в новостворену компанію. Приватні інвестори, так звані «бізнес-ангели» – є найважливішим класом інвесторів, що заповнює розрив між первинними вкладеннями власників компаній і подальшими джерелами фінансування, такими як традиційний венчурний капітал, банківське фінансування, розміщення акцій на біржі і так далі. Окрім надання стартового капіталу, приватні інвестори приносять в компанію цінний вклад професійний і управлінський досвід, чого зазвичай бракує компаніям на початкових стадіях.

Шукати «бізнес-ангела» можна:

- серед найближчого оточення родичів, оскільки стосунки з приватним інвестором будуть виключно на довірі;

- серед відомих заможних людей, яким може стати цікавим інвестування у ваш проєкт. Тут можуть допомогти засоби масової інформації, аналітичні матеріали, прес-релізи, соціальні мережі;

- через інтернет, наприклад, на спеціальних біржах стартапів;

- на виставках і конференціях, де збираються інвестори;

- в асоціації приватних інвесторів, мережі бізнес-ангелів та інших об'єднаннях.

Експерти відмічають чотири основні стадії процесу взаємодії підприємця з інвестором (рис. 5).

Наступною фазою фінансової підтримки малого підприємництва є венчурне фінансування. Поняття «венчур» (venture) в перекладі з англійської означає «ризик», «ризикована ініціатива», «ризикове підприємство». Під венчурним інвестуванням розуміють фінансування приватним і інституційним інвестором дуже ризикового, але потенційно прибуткового проєкту, успішна реалізація якого не гарантована. Венчурні підприємства спеціалізуються у сферах наукових досліджень, розробок, упровадження інновацій, організація яких пов'язана з підвищеним ризиком.

Переваги венчурного фінансування полягають у тому, що нові невеликі фірми мають

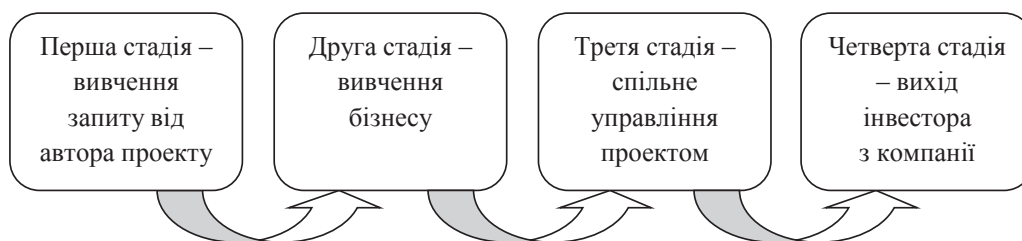

Рис. 5. Стадії процесу взаємодії з підприємця з інвестором.

доступ до фінансових ресурсів, а також можливість консультацій з питань виробництва, фінансів, управління персоналом, чим забезпечуються гнучкість в управлінні та швидкість прийняття рішень.

Основним недоліком венчурного фінансування є те, що через високий ризик такий капітал надається під вищий відсоток, ніж банківський кредит, а в деяких випадках, пов'язаних із збільшенням гарантії проти нецільового використання вкладених коштів, венчурні інвестори можуть залишатися співвласниками підприємства, створеного під перспективний інвестиційний проект, протягом всього життєвого циклу освоєння продукту. В цьому випадку вони розраховують на одержання дивідендів з очікуваних прибутків.

Розглянемо ще одне джерело фінансування початкового бізнесу, це кредитування у фінансових компаніях.

Головною відмінністю кредитування у фінансових компаніях від банківського є швидкість оформлення позики. Деякі компанії навіть пропонують привозити кредити позичальнику після заповнення анкети онлайн або по телефону. Кредити фінансові компанії видають виключно в гривнях, під високий відсоток і лише на умовах аннуїтетного погашення. У результаті щомісячний платіж іноді виявляється у 1,1-1,5 раз вище, ніж після аналогічних кредитів в банках.

Фінансові компанії надають два види кредиту:

- з підтвердженням платоспроможності позичальника (довідка про доходи, іноді підтвердження кредитної історії клієнта);

- без довідки про доходи (так званий експрес-кредит).

Якщо в першому випадку дорожчання складає 40-60% за весь термін кредитування, то при отриманні кредиту лише на основі паспорта (без додаткових документів) може досягти 80-100%. Таким чином компанія компенсує ризики неповернення позикових коштів несумлінного клієнта.

Кредит фінансовою компанією може надаватися у один із таких способів:

- готівкою через касу банків;
- шляхом перерахування коштів на рахунок підприємця.

Повернення кредиту та внесення плати за кредит, включно з платою за річною процентною ставкою та платою за управління кредитом, здійснюється щомісячно відповідно до визначених сторонам умов.

У день укладення кредитного договору кредитор відкриває технічний рахунок для зарахування грошових коштів від позичальника, спрямованих на повернення кредиту, внесення плати за кредит, сплату неустойки (штраф, пені) та відшкодування збитків.

Виконання позичальником своїх грошових зобов'язань здійснюється шляхом внесення належних до сплати сум шляхом безготівкового перерахування на рахунок кредитора через фінансові установи (банки).

Днем виконання позичальником своїх грошових зобов'язань вважається:

- у разі здійснення позичальником платежу в терміни, визначені кредитним договором – день зарахування грошових коштів на рахунок кредитора.

- у разі дострокового здійснення позичальником платежу в інший термін, ніж визначений у кредитному договорі – найближчий наступний термін визначений

Рис. 6. Проблеми венчурного інвестування в Україні

для сплати таких платежів відповідно до кредитного договору.

Отже, якщо гроші потрібні терміново і не надовго, то фінансові компанії дійсно можуть стати в нагоді. Швидке оформлення і мінімум документів, але дуже високі відсотки – вибір за клієнтом.

У структурі кредитування банків малий бізнес займає лише близько 2% через низку причин, до яких вітчизняні фахівці відносять низький рівень попиту на кредити з боку дрібних підприємств; невисоку рентабельність цього напряму кредитування для банків; недосконалість нормативно-правової бази; труднощі об'єктивної оцінки реального фінансового стану суб'єктів малого підприємництва, нестачу ліквідного забезпечення кредитів, високі ризики неповернення кредитів; брак довгострокових коштів у банківській системі; малоефективний механізм державних гарантій.

Висновки. Рушійною силою відновлення позитивних темпів економічного зростання є підприємництво, функціонування якого не можливо без фінансових ресурсів. Сьогодні особливо складно початкує підприємствам, які роб-

лять перші невпевнені кроки в незнайомому для них середовищі і в умовах несприятливої економічної ситуації. Фінансове забезпечення стартового етапу підприємництва повністю забезпечується внутрішніми ресурсами самого підприємця, оскільки інші джерела важкодоступні, за винятком дуже дорогих і ризикованих позик від фізичних осіб або кредитних кооперативів. Створити успішний бізнес в Україні – це і виклик і можливість одночасно. Отже, новостворені малі підприємства проходять декілька етапів фінансування таких як бутстрепінг, фінансування «бізнес-ангелами», венчурне фінансування, фінансування кредитними кооперативами, банківське кредитування. Для вирішення проблеми фінансової підтримки новостворених підприємств необхідно удосконалити механізм фінансово-кредитного сприяння розвитку підприємництва. Одними із основних напрямів цієї підтримки є фінансова допомога міжнародних та українських фінансових організацій та фондів, позики комерційних банків та кредитних спілок, лізинг. Але всі вищезазначені джерела є об'єктом аналізу подальших публікацій.

Список літератури:

1. Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємства в Україні. Верховна Рада України від 21.12.2000 № 2157-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.
2. Доля малого и середнього бізнесу в ВВП. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.
3. Індекс настроїв малого бізнесу – 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://company.ligazakon.ua/archives/7092>.
4. Ломачинська І.А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва / І.А. Ломачинська. – Вісник Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2012. – Том 17, вип. 3-4, с. 37-7.
5. Ольвінська Ю.О. Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях / Ю.О. Ольвінська. – Одеса, 2014: Міжнародна науково-практична конференція (24-25 квітня 2014). – С. 28-31.
6. Ольвінська Ю.О. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / Ю.О. Ольвінська, ред. М.І. Зверяков. – Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2007. – Вип. 25, с. 266-270.
7. Ольвінська Ю.О. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу України / Ю.О. Ольвінська // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – Т. 1, № 4. – С. 203-206.
8. Прокопенко О.В. Малі підприємства України: поточний фінансово-економічний стан / О.В. Прокопенко, Л.Б. Криворучко. – Механізм регулювання економіки, 2010, № 3, Т. 1, с. 165.
9. Чубарева Л.І. Малі бізнес: теорія, механізми підтримки становлення та розвитку: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Л.І. Чубарева. – Донецьк, 2008. – С. 20.
10. Юсупова Н. Піддержка малого предпринимательства в США / Н. Юсупова. – Мировая экономика и международные отношения: научн. журнал. – 2001. – № 5. – С. 87-89.
11. Бутстрэппинг: развитие бизнеса с нуля. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://1neof.ru/butstrepping-razvitie-biznesa-s-nulya/>.
12. Бутстрэппинг: плюсы и минусы. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bbcont.ru/business/butstrepping-plyusy-i-minusy.html>.
13. Преимущества и недостатки бутстрэппинга. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biznes-prost.ru/preimushhestva-i-nedostatki-butstreppinga.html>.
14. Бутстрэппинг (значения). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.
15. Словарь предпринимателя: бутстрэппинг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rb.ru/howto/bootstrapping/>.
16. Бутстрэппинг: 10 принципов стартапа без внешнего финансирования. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mybiz.ru/articles/butstrepping-10-principov-startapa-bez-vneshnego-finansirovaniya/>.
17. Бутстрэппинг – бизнес с нуля. Часть 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://habrahabr.ru/company/speakasap/blog/301350/>.
18. Бутстрэппинг – новое **в**згляде бизнеса. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arena.ua/2016/04/15/butstrepping-novoe-veyanie-biznesa/>.
19. Калініченко Л., Кобзистий С. Актуальні проблеми фінансування підприємств малого та середнього бізнесу в сучасних умовах / Л.Л. Калініченко, С.М. Кобзистий // Економічний форум. – 2013. – № 2. – С. 1-8.
20. Офіційний сайт статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Венчур>.

Калиниченко Л.Л., Ветрова В.В., Константинова К.Г.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СТАРТА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Уровень развития предпринимательства определяется в качестве показателя устойчивого экономического развития государства. За счет поддержки предпринимательства государство решает общие проблемы повышения уровня благосостояния населения, налоговых поступлений в бюджет, повышает уровень социальной ответственности. На пути расцвета предпринимательства нашей страны препятствиями являются прежде всего отсутствие финансовой поддержки на начальной стадии развития. Финансовое обеспечение стартового этапа предпринимательства полностью обеспечивается внутренними ресурсами самого предпринимателя, так как другие источники труднодоступны.

Ключевые слова: предпринимательство, бутстрепинг, венчурное финансирование, бизнес – ангелы, финансовые компании.

Kalinichenko L.L., Vetrova V.V., Konstantinova K.G.

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

FINANCIAL SECURITY OF THE START OF BUSINESS ACTIVITY

Summary

The level of development of entrepreneurship is defined as an indicator of sustainable economic development of the state. At the expense of supporting business, the state solves common problems of increasing the level of welfare of the population, tax revenues to the budget, increases the level of social responsibility. On the way of flourishing business in our country obstacles are primarily the lack of financial support at the initial stage of development. Financial support for the starting phase of the enterprise is completely provided by the internal resources of the entrepreneur, as other sources of hard-to-reach.

Keywords: entrepreneurship, bootstrapping, venture financing, business angels, financial companies.